

Andriessen Louis (ur. 1939)

Wybitny kompozytor holenderski, zainteresowany społecznymi aspektami muzyki, związkami sztuki wysokiej i popularnej oraz ideami filozoficznymi

Louis Andriessen urodził się w Utrechcie 6 czerwca 1939 roku jako najmłodsze z sześciorga dzieci w rodzinie, w której tradycje muzyczne kultywowano od trzech pokoleń. Jego ojciec Hendrik i starszy brat Jurriaan byli kompozytorami, a także pierwszymi nauczycielami Louisa. Formalne studia kompozytorskie odbył w Królewskim Konserwatorium w Hadze pod kierunkiem Keesa van Baarena. Już w tym czasie eksperymentował z techniką serialną – w 1958 roku napisał utwór pod adekwatnym tytułem *Séries* na dwa fortepiany. W latach 1962–65 kontynuował naukę u Luciana Beria, najpierw w Mediolanie, potem w Berlinie.

U źródeł twórczości Andriessena leżały zatem idee awangardowe, ale już jego pierwsze dzieła orkiestrowe, jak na przykład *Anachronie I* (1967) czy *De negen symfonieën van Beethoven voor promenade - orkest en ijscobel* (1970) zaanonsowały pewne typowe dla późniejszej spuścizny kompozytora elementy, jak specyficzny dobór instrumentów czy stosowanie cytatów z muzyki wcześniej zaistniałej.

Własna, wysoce oryginalna estetyka Andriessena wynikała w istotnej części z jego społecznego i politycznego zaangażowania. W 1969 roku był współtwórcą STEIM (**ST**udio for **E**lectro **I**nstrumental **M**usic) w Amsterdamie, skupiającego holenderskich twórców, którzy wierzyli, że użycie muzyki i technologii może służyć wywoływaniu istotnych zmian społecznych i walczyli o reformę feudalnych struktur życia muzycznego. Wraz z nimi skomponował multimedialne dzieło pt. *Reconstructie*, muzyczno-teatralny moralitet oparty na biografii Che Guevary. Uczestniczył też w akcji, w której młodzi muzycy anarchiści, niemiłosiernie hałasując i rozdając propagandowe ulotki nie dopuścili do rozpoczęcia koncertu pod dyktando Bernarda Haitinka w słynnej amsterdamskiej sali koncertowej Concertgebouw.

Ponieważ tradycyjne orkiestry uważał za „symbol statusu elity rządzącej”, od tego czasu definitywnie je porzucił i optował za własnymi, idiosynkratycznymi kombinacjami instrumentalnymi, w których instrumenty orkiestrowe łączą się z „obcymi” dla tradycji symfonicznej, np. gitarami elektrycznymi. Przekonany, że odnowa muzyki nie może nastąpić bez odnowy praktyki wykonawczej, w 1972 roku, by wykonać swoje dzieło o tym samym tytule, założył zespół De Volharding, w 1977 roku stworzył z kolei – współdzielący nazwę z innym swym utworem – zespół Hoketus. W utworze *Hoketus* Andriessen zmierzył się z tradycją amerykańskiej muzyki minimalistycznej. Czerpiąc z pochodzącej z XIV wieku idei podziału pojedynczej melodii między dwa lub więcej głosów tak, że naprzemiennie brzmi tylko jeden głos, a drugi pauzuje, zastosował i wyeksploatował – jak minimaliści – ograniczony materiał muzyczny. Zrobił to jednak w zasadniczo inny sposób, unikając diatoniki i tonalności na rzecz chromatycznego materiału harmonicznego.

Sławę przyniosły Andriessenowi dzieła takie jak *De Staat* (1972–1976), *De Tijd* (1980–1981) i *De Materie* (1985–1988). Wszystkie one koncentrują się wokół pewnych istotnych kwestii filozoficznych i oparte są na tekstach zaczerpniętych z szerokiego zasobu źródeł historycznych. *De Staat* eksploruje relację między muzyką a polityką (tekst pochodzi z *Republiki* Platona) w poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie, czy rewolucyjna muzyka może zmienić społeczeństwo? *De Tijd* dotyczy problemu postawionego przez św. Augustyna – „Quid est ergo tempus?” (Czymże więc jest czas?). Z kolei *De Materie* zwykło się uważać za swego rodzaju „leksykon” muzyki Andriessena. To wielkie dzieło muzyczno-teatralne z tekstami zawierającymi m.in. holenderską deklarację niepodległości, XVII-wieczny traktat o budowie okrętów, wizję XIII-wiecznej poetki i mistyczki Hadewijch czy list Marii Curie. Jego trzecia część inspirowana jest holenderskim ruchem artystycznym zwanym *De Stijl* i stanowi rodzaj hołdu dla Pieta Mondriana, malarza-abstrakcjonisty i zarazem miłośnika boogie-woogie.

Typowy dla twórczości Andriessena jest jej kooperatywny charakter. Ze współpracy z brytyjskim reżyserem Peterem Greenawayem zrodziły się film *M is for Man, Music, Mozart* oraz dzieła sceniczne: *ROSA: Death of a Composer* i *Writing to Vermeer* mające swe premiery odpowiednio w 1994 i 1999 roku. We współpracy z Halem Hartleyem powstały natomiast: w 2000 roku *The New Math(s)* – muzyka filmowa na sopran, trzy instrumenty i elektronikę oraz *La Commedia*, pięcioczęściowa „film-opera” z roku 2008, łącząca muzyczne cytaty, intelektualne podteksty i ironiczne komentarze w twórczym odczytaniu *Boskiej Komedii* Dantego. Za ten utwór Andriessen został w 2011 roku uhonorowany Grawemeyer Award. Z kolei powstała w 2015 roku „groteska sceniczna” *Theatre of the World* z librettem osnutym wokół postaci

Athanasiusa Kirchera, ostatniego „człowieka renesansu”, jest multimedialną produkcją zaprojektowaną przez Braci Quay i wyreżyserowaną przez Pierre’a Audiego.

Muzyka Andriessena łączy polityczny radykalizm z konceptualizmem, pulsującą energią i ekonomią w zakresie traktowania materiału. Otwarta na szeroki wachlarz inspiracji, począwszy od muzyki średniowiecznej, poprzez [Bacha](#), [Igora Strawieńskiego](#) i [Charlesa Ivesa](#) po Charliego Parkera i Milesa Davisa, krystalizuje się w stylu indywidualnym wyróżniającym się charakterystycznym brzmieniem. Ponadto od 1974 roku Louis Andriessen udanie łączy pracę kompozytorską z działalnością pedagogiczną. Wykłada w Królewskim Konserwatorium w Hadze, a także gościnnie na całym świecie wywierając znaczący wpływ na nowe pokolenia kompozytorów.

dr hab. Iwona Lindstedt

Ciekawostki

Do uczniów Louisa Andriessena należą m.in. Steve Martland, Julia Wolfe, Michel van der Aa, a z Polaków np. Jerzy Kornowicz, Hanna Kulenty, Katarzyna Głowicka czy Andrzej Kwieciński.

Ulubionym hobby Louisa Andriessena jest tenis stołowy, kompozytor kocha naturę i zwierzęta (szczególnie koty) i choć nie ma zbyt wysokiego mniemania o „kulturze rozrywkowej” jest fanem pierwszych sezonów serialu *South Park*.